

Република Србија
**КОМИСИЈА ЗА ЗАШТИТУ
КОНКУРЕНЦИЈЕ**

Број:
Датум: 25. јануар 2008. година
Београд

Комисија за заштиту конкуренције, одлуком Савета Комисије са 74. седнице одржане 24. јануара 2008. године на основу члана 19. Закона о заштити конкуренције ("Службени гласник РС", бр. 79/05) и члана 192. Закона о општем управном поступку, у поступку покренутом по службеној дужности ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9, које заступа директор Милош Брдарић, Акционарског друштва «Млекара», Суботица, ул. Толминска бр. 10, које заступа директор Душан Грујић и Акционарског друштва Индустија млека и млечних производа «Имлек Београд» из Падинске Скеле, ул. Индустијско насеље бб, које заступа директор Слободан Петровић, а преко заједничких пуномоћника адвоката Николе Јанковића, Ненада Поповића, Милоша Митића, Јулијане Јевтић, Александра Хаџића, Јоване Батало, Жарка Боровчанина, Јелене Газивода, Зорана Теодосијевића и Милице Суботић, сви из Београда, улица Чарли Чаплина бр. 37, доноси

Р Е Ш Е Њ Е

I. УТВРЂУЈЕ СЕ да Акционарско друштво «Млекара», Суботица, ул. Толминска бр. 10 и Акционарско друштво «Индустија млека и млечних производа Имлек Београд» из Падинске Скеле, ул. Индустијско насеље бб, које је и правни следбеник Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9, оба друштва у већинском власништву DANUBE FOODS GROUP B.V, због чега се сматрају једним учесником на тржишту, имају доминантан положај на релевантном тржишту откупа сировог млека од стране млекара на територији Републике Србије.

II. УТВРЂУЈЕ СЕ да су Акционарско друштво «Млекара», Суботица, ул. Толминска бр. 10 и Акционарско друштво Индустија млека и млечних производа «Имлек Београд» из Падинске Скеле, ул. Индустијско насеље бб, које је и правни следбеник Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9, злоупотребили доминантан положај на релевантном тржишту откупа сировог млека од стране млекара на територији Републике Србије наметањем неправедних услова пословања и применом неједнаких услова пословања на исте послове са различитим учесницима на тржишту тако што су:

- у типском уговору о производњи, испоруци и откупу млека у члану 7.2. предвидели да се утврђивање квалитета сировог млека врши у лабораторији млекаре и да су уговорне стране сагласне да се за потребе уговора налази лабораторије млекаре сматрају коначним;

- у типском уговору о производњи, испоруци и откупу млека у члану 10.1. предвидели у тач. 7) и 8) обавезу произвођача да одмах и без одлагања обавести млеку о контактима са другим млекарима и откупљивачима млека и пословним понудама добијеним од других млекара, откупљивача млека и других физичких и правних лица;

- у типском уговору о производњи, испоруци и откупу млека у члану 12. предвидели право једностраног раскида уговора од стране млекаре уз обавезу произвођача да надокнади сваку штету млекари насталу као последица раскида уговора услед било ког пропуста произвођача, насупрот члану 13.1. којим су предвидели право раскида уговора од стране произвођача само у случају да млекара не преузме сирово млеко од произвођача више од три дана узастопно, изузев уколико је о томе обавестила произвођача или је преузимање обустављено из оправданих разлога, или у случају да произвођач не прими исплату за испоручено сирово млеко задовољавајућег квалитета, у складу са чланом 6. уговора;

- у уговорима о додели јуница и у уговорима о кредиту произвођаче условили преузимањем обавезе испоруке целокупне произведене количине млека за одређено време, а не само испоруком млека од добијених и преузетих јуница, односно јуница купљених на кредит;

- у типском уговору о производњи, испоруци и откупу млека у члану 6.1. предвидели да се откупна цена сировог млека формира на основу ценовника, који као прилог 2 чини саставни део уговора, при чему уговором није предвиђено под којим условима може доћи до промене ценовника, нити право произвођача на једнострану раскид уговора под разумним условима у случају да је незадовољан откупном ценом.

III. НАЛАЖЕ СЕ Акционарском друштву «Млекара», Суботица, ул. Толминска бр. 10 и Акционарском друштву Индустрија млека и млечних производа «Имлек Београд» из Падинске Скеле, ул. Индустијско насеље бб, које је и правни следбеник Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9,:

- да измене одредбе типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека тако што ће предвидети право произвођача да тражи контролну анализу хемијских и микробиолошких резултата млека, коју ће вршити уговором одређене независне институције, чије ће се анализе сматрати коначним, уз обавезу млекаре да накнади штету произвођачу и трошкове анализе у случају да анализа независне институције покаже боље резултате квалитета млека од анализе млекаре;

- да у откупним станицама на видном месту истакну обавештење произвођачима о њиховом праву да траже контролну анализу хемијских и микробиолошких резултата млека коју ће вршити тачно одређене независне институције, чије ће се анализе сматрати коначним, уз обавезу млекаре да накнади штету произвођачу и трошкове анализе у случају да анализа независне институције покаже боље резултате квалитета млека од анализе млекаре;

- да сачине нове одредбе типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека у којима ће предвидети право једностраног раскида уговора под равноправним условима за обе уговорне стране, при чему ће посебно предвидети право произвођача да раскине уговор у случају незадовољства откупном ценом млека;

- да у уговорима о додели јуница произвођаче обавезу на испоруку количине млека произведене само од добијених и преузетих јуница и само у периоду до њиховог враћања, односно да у уговорима о кредиту произвођаче обавезу само на испоруку количине млека довољне за измиривање преузете кредитне обавезе и само у периоду кредитног задужења;

- да сачине нове ценовнике у којима ће исказати номинални износ откупних цена по литри за сваку класу млека појединачно и да класе млека (екстра, прва и друга класа) одреде у одговарајућем распону параметара (протеини, масне јединице, микроорганизми и соматске ћелије) за сваку класу, као врсту и висину стимулација и њихово трајање;

- да приликом сваке промене ценовника, сваком произвођачу млека који млеко испоручује директно млекарима доставе нови ценовник, а да произвођаче који млеко испоручују у откупним станицама обавесте истицањем новог ценовника на видном месту у откупној станици.

РОК: Тридесет (30) дана од дана пријема овог решења за налоге из алинеја 1-4. овог става, односно три (3) дана од дана сваке извршене промене ценовника.

IV. НАЛАЖЕ СЕ Акционарском друштву «Млекара», Суботица, ул. Толминска бр. 10 и Акционарском друштву Индустрија млека и млечних производа «Имлек Београд» из Падинске Скеле, ул. Индустријско насеље бб, које је и правни следбеник Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9, да Комисији за заштиту конкуренције доставе доказ о извршењу налога из става III. алинеје 1-4. овог диспозитива.

РОК: Пет (5) дана од дана истека рока за извршење налога из става IV овог решења.

Образложење

Комисија за заштиту конкуренције (у даљем тексту: Комисија), закључком бр. 5/0-02-416/07 од 28. августа 2007. године, покренула је по службеној дужности поступак против Акционарског друштва «Новосадска млекара» из Новог Сада, ул. Сентандрејски пут бр. 9, Акционарског друштва «Млекара Суботица», ул. Толминска бр. 10 и Акционарског друштва Индустрија млека и млечних производа «Имлек Београд», из Падинске Скеле, ул. Индустријско насеље бб, а ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја.

1. СТРАНКЕ У ПОСТУПКУ

АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ИНДУСТРИЈА МЛЕКА И МЛЕЧНИХ ПРОИЗВОДА ИМЛЕК, из Београда, Индустријско насеље бб, регистровано у Агенцији за привредне регистре под матичним бројем 07042701, са основном делатношћу 15510 „производња млечних производа“, регистровано у Централном регистру хартија од вредности са ISIN

бројем RSIMLKE73325 са већинским учешћем од 82,68% акцијског капитала привредног друштва из Холандије DANUBE FOODS GROUP B.V. (даље: „ИМЛЕК“);

АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО НОВОСАДСКА МЛЕКАРА, из Новог Сада, Сентандрејски пут бр. 9, регистровано у Агенцији за привредне регистре под матичним бројем 08008523, са основном делатношћу 15510 „производња млечних производа“, регистровано у Централном регистру хартија од вредности са ISIN бројем RSNOMLE98688 са већинским учешћем од 52,67% акцијског капитала привредног друштва из Холандије DANUBE FOODS GROUP B.V. (даље: „Новосадска млекара“);

АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО МЛЕКАРА СУБОТИЦА, Толминска бр. 10, регистровано у Агенцији за привредне регистре под матичним бројем 08057036, са основном делатношћу 15510 „производња млечних производа“, регистровано у Централном регистру хартија од вредности са ISIN бројем RSMLSUE08527 са већинским учешћем од 83,32% акцијског капитала привредног друштва из Холандије DANUBE FOODS GROUP B.V. (даље: „Млекара Суботица“).

Привредно друштво DANUBE FOODS GROUP B.V. из Холандије има већинско власништво у капиталу млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица». **Млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» су повезани учесници на тржишту у смислу члана 5. Закона, који се у складу са ставом 3. истог члана сматрају једним учесником на тржишту.**

Комисија је обавештена од стране пуномоћника «Новосадске млекаре», адвоката Милице Суботић из Београда да је дана 25.12.2007. године у Агенцији за привредне регистре регистрована статусна промена спајања уз припајање привредних друштава «Новосадска млекара» и «ИМЛЕК», уз брисање «Новосадске млекаре» из Регистра, након чега је «Новосадска млекара» регистрована као огранак привредног друштва «ИМЛЕК», због чега је поступак против «ИМЛЕК»-а окончан и у односу на «Новосадску млекару», чији је правни следбеник у току поступка постао «ИМЛЕК». Комисија је такође обавештена да је извршена промена директора «ИМЛЕК»-а, те да је нови директор «ИМЛЕК»-а Слободан Петровић.

2. РЕЛЕВАНТНО ТРЖИШТЕ И ДОМИНАНТАН ПОЛОЖАЈ

Комисија је у смислу члана 6. Закона као релевантно тржиште, одредила тржиште откупа сировог млека од стране млекара на територији Републике Србије.

Према подацима из дописа Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС бр. 32-00-452/2007-06 од 22.10.2007. године укупан број откупљивача - млекара у Републици Србији у 2006. години износио је 211. Од стране ових откупљивача – млекара у 2006. години откупљено је 739.945.736 литара млека.

Комисија је, на основу откупљених количина сировог млека у 2006. години, као значајније учеснике на тржишту – конкуренте, са годишњим откупом преко 5 милиона литара сировог млека, издвојила следеће млекаре:

ТАБЕЛА 1.

Бр.	МЛЕКАРА	ОТКУПЉЕНА КОЛИЧИНА У 2006. ГОДИНИ	УЧЕШЋЕ У УКУПНО ОТКУПЉЕНИМ КОЛИЧИНАМА У 2006.
1.	Млекаре у саставу DANUBE FOODS GROUP B.V.	350.374.975, 0	47,4%
	- ИМЛЕК, ИМПАЗ и Земунска млекара ¹	- 230.587.554,0	-31,2%
	- Новосадска млекара	-60.697.564,0	-8,2%
	- Млекара Суботица	-59.089.857,0	-8,0%
2.	„Млекара Шабац“, Шабац	43.187.653,0	5,8%
3.	„Сомбоled“, Сомбор	40.256.713,0	5,4%
4.	„Млекопродукт“, Зрењанин	28.977.976,0	3,9%
5.	„Млекара Кикинда“, Сајан	13.090.643,0	1,8%
6.	„Границе“, Младеновац	13.123.924,0	1,8%
7.	ДОО „Куч соmpanу“, Крагујевац	13.099.261,0	1,8%
8.	„Церси“, Књажевац	10.763.789,0	1,5%
9.	„Лазар“, Блаце	10.306.122,0	1,4%
10.	„Еко-млек“, Копаоник	9.368.642,0	1,3%
11.	„Милкоп“, Рашка	7.995.346,0	1,1%
12.	„Нишка млекара“, Ниш	7.812.417,0	1,1%
13.	„Млекара Лозница“, Лозница	7.518.938,0	1,0%
14.	„Миловановић млекара“, Поцерски Причиновић,	5.582.058,5	0,8%
15.	Млекара „Плана“, Велика Плана	5.718.351,0	0,8%
16.	„Млекара Младост“, Крагујевац	5.926.920,0	0,8%
17.	„Валета“, Гуча	5.583.966,0	0,8%
18.	ДМ Костић – млекара „Шумице“, Крушевац	5.345.248,5	0,7%
19.	„Млекара Гложане“, Гложане	5.328.139,0	0,7%
	УКУПНО (2 до19)	238.986.107,0	32,3%
20.	Осталих 188 млекара	150.584.654,0	20,3%
	УКУПНО (1+2до19+20)	739.945.736,0	100%

¹ Млекара Земун је постала саставни део ИМЛЕК-а 1. новембра 2006. године, а Млекара Зајечар 21. децембра 2006. године.

Комисија је располагала и подацима Пословног удружења „Заједница сточарства Београд“ (допис бр. 106 од 29.10.2007. године). Анализом података о количинама откупљеног млека у 2006. години од стране појединих млекара, чланица Пословног удружења „Заједница сточарства Београд“ које су Удружењу доставиле податке, утврђена је сличност са подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС. Наиме, према подацима Удружења, откуп млека од стране већих чланица удружења (годишњи откуп преко 5 милиона литара сировог млека) у 2006. години је износио:

ТАБЕЛА 2.

МЛЕКАРА	ОТКУПЉЕНА КОЛИЧИНА У 2006. ГОДИНИ
Млекаре у саставу DANUBE FOODS GROUP B.V.	341.880.000
- ИМЛЕК ²	- 217.451.000
- Новосадска млекара	-63.546.000
- Млекара Суботица	-60.883.000
„Сомболед“, Сомбор	41.448.000
„Млекопродукт“, Зрењанин	30.658.000
„Церси“, Књажевац	13.301.000
„Млекара Лозница“, Лозница	7.917.000

Према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС у 2006. години су млекаре у Србији откупиле укупно око 730 - 740 милиона литара, док су млекаре «Имлек», «Новосадска Млекара» и «Млекара Суботица» заједно откупиле преко 350 милиона литара сировог млека, што значи да је њихово учешће у укупним количинама откупљеног млека од стране млекара износило преко 47%.

Према подацима Пословног удружења "Заједница сточарства Београд" млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» су у 2006. години заједно откупиле око 342 милиона литара сировог млека, што стављено у однос са подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС о укупним количинама млека откупљеним од стране свих млекара у тој години потврђује претходно утврђен удео млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» на релевантном тржишту.

Приликом утврђивања положаја млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» на релевантном тржишту, Комисија је ценила и друге критеријуме из члана 16. став 2. Закона:

2.1. Тржишни удели конкурената

Сви преостали конкуренти имају знатно мање тржишне уделе у поређењу са тржишним уделом групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица». Тако следећи највећи конкурент, млекара «Шабач» има свега 5,8% удела, што је око осам пута мање од групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица». Следе

² У податак није укључен откуп «Земунске млекарне» и «ИМПАЗ»-а.

«Сомболед», са 5,4% удела и «Млекопродукт» са 3,9%. Наредних 15 млекара (види табелу 1.) имају између 0,7 и 1,8% удела. Преосталих 188 млекара заједно имају свега нешто преко 20% удела. Имајући у виду удео од преко 47% групе млекара «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», преостале млекаре не могу представљати озбиљну конкуренцију, нарочито имајући у виду да ниједна нема развијену мрежу откупа и сировинску базу на целој територији Републике Србије, већ су углавном активне на регионалним тржиштима откупа која се налазе у близини производних капацитета тих млекара.

Комисија је утврдила да је тржиште откупа млека у Републици Србији изузетно концентрисано, те да изражено у индексним поенима према ННІ формули (збир квадратних вредности процентуалног учешћа појединих учесника на релевантном тржишту) износи преко 2200 индексних поена, односно за млекаре «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» износи 2116 индексних поена.

2.2. Препреке уласку на релевантно тржиште

Ценећи критеријум препрека уласку на релевантно тржиште Комисија је утврдила постојање правних и фактичких препрека уласку.

Комисија је констатовала да поједини произвођачи млека трајно пословно сарађују са млекарама «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» које им додељују јунице или јемче по њиховим уговорима о кредиту за куповину јуница, јер су преузели обавезу испоруке млека тим млекарама за дужи временски рок (5-10 година). Тако, на пример, ПИК „Бечеј“, а.д., други највећи произвођач млека у Србији, има закључен уговор са „Новосадском млекарном“ којим је обавезан да испоручује целокупну количину сировог млека „Новосадској млекарни“, до 10.02.2011. године (Анекс уговора бр. 8/2002). Такође, у изјави датој овлашћеним лицима Комисије (Записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-30 од 23.11.2007. године) овлашћени представник привредног друштва «Панонија» д.о.о, које је већински власник у три пољопривредна газдинства произвођача млека од којих су два, ПП «Фекетић» и ПП «Милетић» већи произвођачи, навео је да су сва пољопривредна газдинства у власништву «Паноније» везана дугорочним кооперантским уговорима са «Новосадском млекарном», чији рок важења истиче почев од 2008. године па надаље.

Такође, постоје значајне фактичке препреке уласку на релевантно тржиште. Сирово млеко је лако кварљива роба и произвођачи млека теже да имају сигуран и континуиран откуп млека. Група млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» је највећи откупљивач млека у Републици Србији и једини који откупљује млеко готово на читавој територији Србије. Комисија је утврдила да произвођачи млека поправили предају млеко или откупним станицама (мали произвођачи) или непосредно млекарама (средњи и већи произвођачи) које имају своје прерађивачке капацитете у близини места производње. Опажа се склоност произвођача млека да се вежу за млекаре које им обезбеђују дугорочан и континуиран откуп, чак и под неповољнијим условима. Наведено потврђују изјаве великих добављача «ИМЛЕК»-а, «Новосадске млекаре» и «Млекаре Суботица», бр. 5/0-02-416/07-33, 5/0-02-416/07-34 и 5/0-02-416/07-29, према којима они не би прешли код другог прерађивача/млекаре у случају смањења откупне цене млека за 5-10%, због тога што не постоји неки други јак конкурент са којим би се могла остварити сигурна пословна сарадња. Такође ни мали произвођачи, према изјавама добављача «ИМЛЕК»-а и «Млекаре Суботица», бр. 5/0-02-416/07-38 и 5/0-02-416/07-46, нису исказали спремност да пређу код друге млекаре за откупну цену већу за 5% до 10%.

2.3. Положај добављача (примарних произвођача)

На основу података Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС (допис бр. 32-00-452/2007-06 од 22. октобра 2007. године) Комисија је утврдила да је на тржишту примарне производње млека у 2006. години учествовало 62.679 примарних произвођача.

У циљу утврђивања тржишне снаге примарних произвођача млека, Комисија се користила подацима достављеним од стране «ИМЛЕК»-а (дописи бр. 5/0-02-14/06-26, 5/0-02-14/06-27 и 5/0-02-14/06-28 од 1. новембра 2007. године). Узимајући у обзир значајно учешће «ИМЛЕК»-а у откупу млека у оквиру групе,³ утврђен је укупан број ИМЛЕК-ових добављача који су по критеријуму висине остварене производње сврстани у неколико група и то:

ТАБЕЛА 3.⁴

Добављачи ИМЛЕК-а по количинским групама (у литрима)	Број произвођача / % учешћа у укупном броју добављача ИМЛЕК-а	Укупно откупљено (у литрима)	Учешће у укупном откупу
	2006. година	2006. година	2006. година
више од 100.000	82 / 0.3%	22.081.903	13.91%
више од 50.000 до 100.000	189 / 0.69%	12.655.796	8.00%
више од 5.000 до 50.000	27065 / 99%	123.909.708	78.1%
УКУПНО	27.336 / 100%	158.647.407	100%

³ Према подацима Пословног удружења „Заједница сточарства Београд“, у укупном откупу млека од стране групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», «ИМЛЕК» учествује са око 64% (откупљена количина од око 217 милиона литара). «Новосадска млекара» има учешће око 19% (63,5 милиона литара), док «Млекара Суботица» има учешће око 17% (око 61 милион литара). Комисија није располагала подацима о добављачима млека за «Новосадску млекару» и «Млекару Суботица». Имајући у виду велико учешће «ИМЛЕК»-а у укупном откупу групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», Комисија је закључила да структура добављача према количинама откупљеног млека на нивоу групе не би била значајно промењена и када би се укључили подаци о добављачима «Новосадске млекаре» и «Млекаре Суботица».

⁴ У табелу нису укључени подаци о «ПКБ»-у, јер Комисији од стране «ИМЛЕК»-а нису достављени подаци о овом добављачу.

Подаци садржани у Табели 3. илуструју да највећи број добављача млекара чине мали произвођачи, који производе између 5.000 и 50.000 литара млека годишње. Они чине 99% од укупног броја добављача. Свега 0,69% добављача су средњи произвођачи, који производе између 50.000 и 100.000 литара млека годишње, док су само 0,3% добављача велики произвођачи, који производе преко 100.000 литара млека годишње.

На основу свега наведеног Комисија је утврдила да се тржиште производње млека одликује изузетно малом концентрисаношћу. Такође је утврђено да су примарни произвођачи неорганизовани. Тек од лета 2007. године почело је организовање примарних произвођача у удружења за заступање њихових интереса. Мали добављачи којих је у структури откупа групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» највише, немају могућност брзог и лаког појединачног преласка на друге откупљиваче. Веома велики број малих произвођача и њихова неорганизованост разлози су због којих произвођачи млека генерално имају врло слабу преговарачку снагу у односима са «ИМЛЕК»-ом, «Новосадском млекарном» и «Суботичком млекарном».

На основу свега наведеног Комисија је утврдила да у складу са чланом 16. Закона група млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», као један учесник на тржишту, имају доминантан положај на релевантном тржишту откупа сировог млека од стране млекара на територији Републике Србије.

3. ЗЛОУПОТРЕБА ДОМИНАНТНОГ ПОЛОЖАЈА

3.1 Уговорни односи са примарним произвођачима

Комисија је у току спровођења поступка утврђивала понашање млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» у поступку закључивања уговора о производњи, испоруци и откупу млека и дугорочној кооперацији са добављачима, тј. примарним произвођачима.

Наиме, према изјавама представника млекара, као и из документације достављене на захтев Комисије, утврђено је да је пословна пракса групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» да закључују уговоре о производњи, испоруци и откупу млека са свим сталним произвођачима са дневном производњом од минимум 200 литара, односно од око 70.000 литара годишње (у даљем тексту: Велики произвођачи).

Комисија је у спроведеном поступку прибавила изјаве Великих произвођача, добављача млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», из којих произлази да они немају никаквог утицаја на садржај уговора о производњи, испоруци и откупу, већ да садржај уговора у потпуности одређује млекура која га затим доставља произвођачу на потпис. Из изјава Великих произвођача утврђено је да они немају појединачно, нити преко својих удружења било какву врсту заштите, нити могућност измене уговорних одредби типског карактера, односно према њиховим изјавама типски уговори млекара су:

- уговори типа "ако хоћеш-хоћеш", извор записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-41 од 7. децембра 2007. године од добављача «Млекуре Суботица» и записник о

узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-32 од 28. новембра 2007. године од добављача «ИМЛЕК»-а;

- садрже "права млекуре и обавезе произвођача", извор записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-40 од 6. децембра 2007. године од добављача «Млекуре Суботица»;
- «произвођач не учествује као партнер у изради уговора», извор записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-30 од 23. новембра 2007. године од некадашњег добављача «ИМЛЕК»-а.

Овлашћени представник «ИМЛЕК»-а је такође овлашћеним лицима Комисије 26. децембра 2007. године изјавио на записник бр. 5/0-02-416/07-62 да произвођач нема могућност преговора око измене уговорних одредби. Овлашћени представник «Новосадске млекуре» је такође потврдио (записник бр. 5/0-02-416/07-60 од 26. децембра 2007. године) да ниједан добављач не може да утиче на одредбе уговора које потписује са млекуром када је реч о уговорима о испоруци млека, будући да је реч о типским уговорима. Комисија је стога као утврђену и несумњиву чињеницу узела да само једна уговорна страна, група млекура «ИМЛЕК», «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица», формулише садржину уговора о производњи, испоруци и откупу млека, а да друга уговорна страна, Велики произвођач апсолутно нема могућност утицаја, било појединачно било кроз удружење, на садржај и услове типског уговора.

Анализом одредаба типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека утврђено је да поједине одредбе посебно обезбеђују јачу уговорну позицију групе млекура «ИМЛЕК», «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» и стварају неравноправност у погледу права и обавеза двеју уговорних страна, а на апсолутну штету произвођача. Комисија је при томе нарочито оцењивала одредбе чл. 6.1, 7.2, 10.1, 12. и 13.1 типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека:

Члан 6: Плаћање за испоручено сирово млеко, којим се у клаузули 6.1 предвиђа:

"Откупна цена сировог млека формира се на основу ценовника који као прилог 2 чини саставни део уговора."

Откупна цена и параметри на основу којих се утврђује њена висина и вредност параметара нису наведени нигде у уговору. Млекура самостално утврђује ценовник, параметре на основу којих се одређује откупна цена, као и вредност појединих параметара и њихово учешће у укупној цени по литри сировог млека, при чему уговором није назначено када и под којим условима ће доћи до промене висине откупне цене. Стога на основу типског уговора закљученог са млекуром произвођач преузима обавезу испоруке целокупне произведене количине сировог млека на дужи временски рок без сазнања о условима који ће утицати на смањење/повећање откупне цене, те са тим повезаном и томе условљеном неизвесношћу свог пословања. У случају незадовољства откупном ценом, произвођач се може користити једино правом на једнострану раскид уговора, при чему је у складу са чланом 13.2. типског уговора дужан да млекури остави отказни рок који не може бити краћи од 60 дана, током кога је дужан да извршава све обавезе предвиђене уговором. То онемогућава произвођача да са извесношћу планира своје трошкове, пословање, улагања у развој и унапређење производње, као и очекивану добит. Насупрот томе, «Млекура Суботица» у својим уговорима о купопродаји свежег крављег млека бр. 1-1218 од 16. марта 2006. године и 03-229 од 25. јануара 2007. године закљученим са ДП "Ђуро Стругар", односно АД "Ђуро Стругар", који је Велики произвођач, супротно одредбама типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека, изричито утврђује у члану 4. начин обрачуна цене за преузете количине млека (цена

за масну и протеинску јединицу, стимулацију на утврђену вредност и стимулацију по литри испорученог млека), при чему се у члану 5. уговора предвиђа могућност измене цене у току године, што се регулише анексом између уговорних страна. Наведени уговори су супротни изјавама овлашћених представника групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» да се одредбе типских уговора о производњи, испоруци и откупу млека не могу мењати. Различитим односом према добављачима са којима се закључују типски уговори о производњи, испоруци и откупу млека, с једне стране, и Великим добављачима са којима се закључују посебни уговори, с друге стране, у погледу начина уговорања откупне цене од стране групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», без оправданог разлога се примењују неједнаки услови пословања на исте послове са различитим учесницима на тржишту, чиме су доведени у неповољнији положај у односу на своје конкуренте, те је на тај начин учињена повреда одредаба члана 18. став 2. тачка 3) Закона. Истовремено, једностраним одређивањем ценовника, параметара на основу којих се одређује откупна цена, као и вредности појединих параметара и њиховог учешћа у укупној цени по литри сировог млека од стране групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» се примарним произвођачима намећу неправедни услови пословања, чиме је учињена повреда одредбе из члана 18. став 2. тач. 1) Закона.

Члан 7: Узимање узорка којим се у клаузули 7.2 предвиђа:

"Утврђивање квалитета Сировог млека се врши у лабораторији Млекаре. Уговорне стране су сагласне да се за потребе овог уговора налази лабораторије Млекаре сматрају коначним."

Према изјави представника «ИМЛЕК»-а дате на записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-62 од 26. децембра 2007. године, произвођачи имају право да донесу узорак произведеног млека на анализу, ставе примедбе па чак и право на контролну анализу "иако то стриктно није наведено у уговору". Иако су приликом давања изјаве пред овлашћеним лицима Комисије представници млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» изјавили да произвођачи имају одређена права у случају сумње у исправност анализе млекаре, то право као ни сам поступак контролне анализе и право на накнаду трошкова контролне анализе нису утврђени одредбама типског уговора. Примарни произвођачи су у својим изјавама потврдили да то право немају, односно да млекаре групе «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» немају обавезу да као меродавне прихвате анализе друге званичне институције. Комисија стога није прихватила као тачну изјаву представника млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» да произвођачи имају право на контролну анализу, већ је утврдила да је за оцену квалитета млека једино меродавна анализа спроведена од стране самих млекара, како је то предвиђено одредбом члана 7.2. типског уговора о производњи, испоруци и откупу млека. Насупрот томе, право на контролну анализу је изричито уговором признато само једном, и то највећем добављачу «ИМЛЕК»-а – «ПКБ»-у, као што је и наведено у тачки 3.2. овог образложења. Ускраћивањем права примарним произвођачима да провере исправност анализе квалитета млека извршене од стране млекара групе «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» намећу се неправедни услови пословања, чиме је учињена повреда одредбе члана 18. став 2. тач. 1) Закона. Истовремено, давањем одговарајућег права једном добављачу, «ПКБ»-у, без оправданог разлога се примењују неједнаки услови пословања на исте послове са различитим учесницима на тржишту, чиме је учињена повреда одредбе члана 18. став 2. тач. 3) Закона.

Члан 10: Обавеза обавештавања, којом се у клаузули 10.1, тач. 7) и 8) предвиђа обавеза произвођача да одмах и без одлагања млекару

"обавести о контактима са другим млекарима и откупљивачима млека и пословним понудама добијеним од других млекара, откупљивача млека и других физичких и правних лица."

Предвиђена обавеза, уз претњу санкцијом у члану 12.1. тач. б) типског уговора (право на једнострану раскид уговора писменим путем од стране млекаре и без отказног рока, одмах по сазнању да произвођач испоручује сирово млеко другим лицима без претходне писмене сагласности млекаре), нарушава слободу уговарања и пословања произвођача са свим другим постојећим и/или потенцијалним конкурентима групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» и на тај начин се ограничава и спречава развој тржишта откупа млека. Наиме, обавеза обавештавања о контактима са конкурентима онемогућава произвођача да слободно трага на тржишту за бољом понудом цене и услова откупа за сопствени производ, односно да слободно води преговоре са другим откупљивачима млека. Обавеза обавештавања омогућава брз и несметан увид групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» у понуђене услове и цену од стране њихових конкурената, па им самим тим омогућује и адекватну стратешку пословну реакцију на такву понуду. Наведена уговорна обавеза произвођача млека је супротна њиховом економском интересу и циљу јачања конкуренције на тржишту откупа млека, при чему оснажује доминантну тржишну позицију групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица». Група млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» у прилици је да у случају понуде откупа од стране другог учесника на тржишту одлучи хоће ли понудити исте или боље услове од понуђених услова и цене конкурената, или ће пак дозволити свом добављачу да испоручује млеко неком од својих конкурената, чиме обесхрабрује друге учеснике на тржишту да понуде боље услове и цену. Уговарањем наведене обавезе група млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» наметнула је својим добављачима неправедне услове пословања, чиме је учињена повреда одредбе члана 18. став 2. тач. 1) Закона.

Члан 12: Право на једнострану раскид уговора, уз обавезу произвођача да надокнади сваку штету млекари насталу као последица раскида уговора услед било ког пропуста произвођача. Насупрот томе, у члану 13.1. предвиђено је право једностраног раскида уговора од стране произвођача само у случају да:

"а) Млекара не преузме сирово млеко од произвођача више од три дана узастопно, изузев уколико је о томе обавестила произвођача или је преузимање обустављено из оправданих разлога;

"б) Произвођач не прими исплату за испоручено сирово млеко задовољавајућег квалитета, у складу са чланом 6. уговора."

У наведеним случајевима из члана 13.1, тач. а) и б) типског уговора, произвођач може раскинути уговор само под условом да писменим обавештењем обезбеди млекари разуман рок, не краћи од 15 ни дужи од 30 дана, да отклони пропусте у извршењу својих уговорних обавеза. Тек након пропуста млекаре да и у накнадно остављеном року приступи извршењу својих уговорних обавеза произвођач може писмено раскинути уговор, уз обавезу млекаре да произвођачу исплати сва неспорна потраживања.

Предвиђени услови једностраног раскида уговора из члана 13. типског уговора су неспорно на штету самог произвођача, имајући у виду да предвиђају могућност млекарe да не преузме уговорене количине млека три узастопна дана, па ни у накнадно остављеном року од 15, односно 30 дана, без обавезе накнаде штете произвођачу. Одредбе члана 13.1. предвиђају само исплату свих неспорних потраживања произвођача, али не и накнаду претрпљене штете и измакле добити, што све може значајно утицати на опстанак произвођача и његово пословање. С друге стране, чланом 12. типског уговора, који предвиђа услове једностраног раскида уговора од стране млекарe, изричито је предвиђена обавеза произвођача на накнаду штете коју би млекарa могла трпети "због било ког пропуста произвођача". Одредба члана 13. типског уговора представља неправедан услов пословања, чијим уговорањем је учињена повреда одредбе члана 18. став 2. тач. 1) Закона. При утврђивању наведене повреде Комисија је превасходно имала у виду карактеристике млека као производа специфичне природе, ограниченог рока трајања, те велике штете која може наступити услед неиспуњења уговорне обавезе млекарe и преузимања дневно произведених количина. Одредбе члана 13.1 типског уговора, иако насловљене "раскид уговора од стране произвођача", служе искључиво интересу заштите откупљивача, тј. млекарe и омогућавају злоупотребу доминантног положаја на штету произвођача.

Уговори о додели јуница и уговори о кредиту: Произвођачи млека имају закључене уговоре о додели јуница са млекарaма из групе млекарa «ИМЛЕК», «Новосадска млекарa» и «Млекарa Суботица», као и уговоре о кредиту у којима млекарe из групе млекарa «ИМЛЕК», «Новосадска млекарa» и «Млекарa Суботица», јемче за обавезе произвођача преузете уговором о кредиту. Комисија је у спроведеном поступку утврдила да се приликом доделе одређеног броја јуница произвођач млека приморава да преузме **обавезу на испоруку целокупне количине млека** за одређени временски период, не само млека од добијених и преузетих јуница, већ и свих других музних грла која су била у власништву тог произвођача и пре преузимања нових јуница. Таква обавеза је предвиђена у Уговору бр. 15/2004 од 18. фебруара 2004. године закљученим између «Новосадске млекарe» и ПП "Милетић", где се у члану 5. предвиђа:

"Произвођач млека се обавезује да све количине млека, како од јуница-крава уступљених на коришћење, тако и од осталих јуница-крава које поседује, произвођач испоручује АД Новосадска млекарa Нови Сад, а да је минимална количина по јуници-крави 3.900 литара, по лактацији".

Иста уговорна одредба садржана је и уговорима закљученим са привредним друштвима ПП "Фекетић", ДП "Ирмово", ПП "Тител", ДПП "Граничар", Доо "Клас комерц" из 2004. године.

Уговором о купопродаји стеоних јуница на кредит бр. 610/2006 закључен између «Новосадске млекарe» и Перишић Ђорђа из Силбаша предвиђа се у члану 3:

"Купац-произвођач ће продавцу на име обезбеђења извршавања уговорне обавезе редовне отплате кредита у виду испорука уговорених количина квалитетног сировог млека гарантовати да ће сво млеко произведено на својој фарми испоручивати ад Новосадској млекарини у најмањем року од 5 година, и да не може испоручивати млеко другој млекарини до отплате кредита за јунице".

Уговором бр. 211/2007 закљученим између «Новосадска млекарa» и Сенада Хоџића из Бачког новог села од 4. јула 2007. године предвиђено је у чл. 3 и 7:

"Произвођач млека – индивидуални произвођач се обавезује да од грла добијених на коришћење у једној лактацији организатору производње односно прерађивачу млека испоручи 3.200 литара млека по једном грлу, од укупног стада, од Млекариних као и од својих у року од најмање пет година до раздужења.

Уговор се закључује на неодређено време што се тиче испоруке млека, а најмање пет година што се тиче повраћаја добијених јуница или отплате исте."

Исте уговорне одредбе предвиђене су и уговором бр. 154/2005 од 6. августа 2007. године са Драганом Веселином из Иђоша.

Наведене уговорне одредбе су у супротности са изјавом представника «Новосадска млекар» Милоша Брдарића од 26. децембра 2007 . године да «Новосадска млекар» у случају давања стеоних јуница на употребу обавезује произвођача који је примио стеоне јунице да испоручује одређене дневне количине млека **само од примљених јуница, док је остале количине слободан да прода било коме другоме.**

Комисија је у спроведеном поступку такође утврдила постојање кредитних аранжмана у којима је предвиђена обавеза отплате кредитног задужења у року од пет (5) година са обавезом испоруке целокупне количине млека у наредном периоду од десет (10) година, какав аранжман има један од Великих добављача «ИМЛЕК»-а (записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-33 од 28. новембра 2007. године), док су појединим уговорима примарни произвођачи обавезани да испоруче целокупне произведене количине млека, само за време трајања кредитне обавезе.

Уговарањем обавезе примарног произвођача да испоручује целокупну произведену количину млека, а не само млеко добијено од примљених јуница, односно јуница за чију куповину на кредит су млекаре јемчиле произвођачу, млекаре групе «ИМЛЕК», «Новосадска млекар» и «Млекар Суботица» наметнуле су неправедан услов пословања, чиме је учињена повреда одредба члана 18. став 2. тач. 1) Закона.

3.2   Анализа хемијског и микробиолошког квалитета млека

Млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекар» и «Млекар Суботица», злоупотребу доминантног положаја врше и на тај начин што се за већину добављача млеко анализира у лабораторијама млекаре и налаз тих анализа се сматра коначним, без уговором утврђене могућности провере исправности таквог налаза, док се само за одређене (велике) добављаче утврђује да контролу исправности млека коју он испоручује врши независна стручна институција, прецизира се која је то институција и даје могућност да контролу (супер-анализу) њених налаза изврши и друга установа.

Наиме, млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекар» и «Млекар Суботица» путем спроведених анализа утврђују ниво млечних јединица и протеина (хемијска анализа), као и број микроорганизама и соматских ћелија (микробиолошка анализа), а управо су наведени параметри најважнији за утврђивање откупне цене млека. У члану 7. Уговора о производњи, испоруци и откупу млека, који као типски примењују све три млекаре предвиђено је да анализу квалитета сировог млека врши млекар у својој лабораторији и да су њени налази коначни. Последњим ставом истог члана предвиђено је да у случају негативног налаза млекар има право једностраног раскида уговора, као и право на накнаду штете, а без икакве претходне провере налаза утврђених од стране млекар.

Типске уговоре о производњи, испоруци и откупу млека млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», закључују само са већим произвођачима млека (који испоручују преко 200 литара дневно). Мали произвођачи млека немају уопште закључен уговор о испоруци млека, а управо произвођачи из те групе јесу и најзначајнији, односно најбројнији добављачи млекара (види Табелу 3.). Насупрот томе, члан 7. уговора о производњи, испоруци и откупу млека закључен са највећим добављачем «ИМЛЕК»-,а «ПКБ»-ом, се по свом садржају разликује од свих других уговора о производњи, испоруци и откупу млека који се закључују са осталим добављачима. Такође, Комисија је утврдила и различитост упутстава за узорковање сировог млека за хемијска и микробиолошка испитивања који су саставни делови ових уговора. У упутству бр. 5031 од 5. јуна 2005. године уз уговор закључен између «ПКБ корпорације» а.д. и «ИМЛЕК»-а бр. 1399 из априла 2005. године (датум нечитак) прописано је да хемијску анализу квалитета сировог млека врши независна сертификована лабораторија «ЕКО ЛАБ», а иста установа врши и узорковање сировог млека за микробиолошко испитивање. Тачком 7. истог упутства предвиђено је да, у случају потребе, обе стране потписнице уговора, могу захтевати супер анализу, коју спроводи Ветеринарски факултет у Београду. Упутство за узорковање сировог млека за хемијска и микробиолошка испитивања које је саставни део уговора са осталим добављачима не одређује другог извршиоца анализе, нити предвиђа могућност уговорних страна да траже спровођење супер анализе, јер се у складу са уговором налази лабораторије млекаре сматрају коначним. Осим тога, упутство о узорковању које прати уговоре са другим добављачима, млекаре достављају уз уговор као пратећи документ који није потписан нити од једне стране потписнице уговора. Комисија је преко својих овлашћених лица извршила увид у већи број уговора о производњи, испоруци и откупу млека закључених са различитим добављачима, изводећи закључак да су сви идентичног садржаја, те да једино одступање представља поменути уговор закључен између «ПКБ корпорације» а.д. и «ИМЛЕК»-а.

Прихватање наведене одредбе типског уговора од стране произвођача указује на немогућност избора, што потврђују изјаве испитаних произвођача млека. Исправност оваквог става потврђују и изјаве дате Комисији од стране представника «ИМЛЕК»-а дана 26.12.2007. године (записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-62), којима су негиране могућности произвођача да преговарају о измени одређених уговорних клаузула. Исто је потврђено и од стране представника «Новосадске млекар» (записник бр. 5/0-02-416/07-60 од 26.12.2007. године), изјавом да ниједан добављач не може утицати на одредбе уговора које потписује са млекарком када је реч о уговорима о испоруци млека и да је реч о типским уговорима. Контрадикторну изјаву у односу на претходно дао је представник «Млекар» Суботица», који је овлашћеним лицима Комисије (записник бр. 5/0-02-416/07-61 од 26.12.2007. године), а на питање да ли се о условима из уговора може преговарати, дао одговор да ниједан произвођач никада није тражио измену неке уговорне клаузуле, што сугерише закључак да могућност преговарања око ових услова постоји, али да је примарни произвођачи нису искористили. Међутим, Комисија није поклонила поверење овом исказу, јер не садржи изричиту тврдњу да произвођачи могу тражити измену појединих одредаба типског уговора и јер се разликује од изјава овлашћених представника млекара «ИМЛЕК» и «Новосадска млекара».

Из изјава произвођача млека који су методом случајног избора изабрани са достављених спискова добављача млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» (узете су изјаве од примарних произвођача из бачког, банатског, мачванског и бољевачког региона), проистиче закључак да већина малих произвођача сумња у исправност резултата анализе млекара, као и да немају могућност да сами изврше контролну хемијску и

микробиолошку анализу млека, односно да не би могли да поднесу висину трошкова такве анализе.

Примарни произвођачи од којих су узете изјаве темеље своје сумње на чињеници да резултати анализа млекара, када се ради о млеку истог произвођача и у кратком временском периоду (месец дана), варирају у погледу исказаног садржаја млечних јединица. Они наводе да резултати анализа извршених на основу три узорковања млека истог произвођача у једном месецу исказују различите количине млечних јединица (некад је ниво ових јединица нижи, а некад виши), што млеко у погледу квалитета рангира у различите класе, а што има за последицу обарање просечног квалитета млека на месечном нивоу и нижу исплаћену цену за испоручено млеко (записник о узимању изјаве бр. 5/0-02-416/07-54 од 24.12.2007. године). Исти испитани произвођачи млека наводе да је ситуација идентична када се ради о микробиолошкој анализи. Такође, један број примарних произвођача у изјавама датим овлашћеним лицима Комисије овакву појаву доводи у везу са нивоом понуде млека на тржишту. Прецизније, исказану сумњу у валидност лабораторијских анализа које одређују квалитет и цену откупљеног млека произвођачи доводе у непосредну везу са количинама произведеног и испорученог млека. Као доказ томе наводе да им је у периодима када су производили веће количине млека, откупљено млеко исплаћивано по цени прве и друге класе, а у периодима када се смањивала производња, млеко им је плаћано по већој цени, односно по цени предвиђеној за екстра квалитет (записник бр. 5/0-02-416/07-55 од 24.12.2007. године) Један од већих произвођача из мачванског округа у изјави датој 19.12.2007. године (записник бр. 5/0-02-416/07-49), као потврду претходно изнетог наводи да му је од септембра 2007. године «ИМЛЕК» млеко рангирао у екстра класу, што објашњава тржишним мањковима млека, с обзиром да му је до тада млеко било у првој и другој класи, а да је комплетан поступак производње млека био потпуно исти.

Представници «Новосадске млекаре» и «ИМЛЕК»-а приликом узимања изјава дана 26.12.2007. године Комисији су изјавили да већ постоји пракса тзв. супер анализе. Међутим, Комисија је увидом у садржај типских уговора о производњи, испоруци и откупу млека утврдила да су лабораторијски налази млекара коначни. Према изјавама примарних произвођача млека, податке који се односе на квалитет млека они сазнају само на основу налаза лабораторије млекаре, док никад уз откупни лист нису добили и паралелни налаз неке независне институције. Такође, један од примарних произвођача у изјави датој Комисији 7.12.2007. године (записник бр. 5/0-02-416/07-41) наводи да фактуре које им млекаре достављају не садрже налазе које прибавља примарни произвођач од независне институције, а што је законска обавеза произвођача млека коју морају извршити ради остваривања права на премију за млеко. Наведено је потврда да млекаре признају само налазе сопствених лабораторија.

Од стране Великих добављача млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» такође је указано на праксу млекара да су њихови лабораторијски налази микробиолошког и хемијског квалитета коначни. Они сматрају да установљену праксу треба мењати тако да се свим произвођачима да могућност да контролу квалитета врше самостално, или да упоредо, поред млекаре, контролу квалитета врши и још нека независна организација (институција коју ангажује произвођач). Као једна од могућности изнет је и предлог да би по својој опремљености и реномеу овакве упоредне анализе могао вршити и Технолошки факултет у Новом Саду (записник бр. 5/0-02-416/07-30 од 23.11.2007. године). Велики добављачи износе претпоставку да због установљеног начина лабораторијске контроле млека пре свега мали произвођачи могу имати озбиљних проблема. Од стране једног од највећих добављача «ИМЛЕК»-а, «Новосадске млекаре» и «Суботичке млекаре»

указано је да је његова позиција у односу на мале произвођаче, у погледу начина вршења анализе квалитета млека сасвим другачија. Као изразито велики произвођач оспособљен је за самостално обављање анализа на протеине и масне јединице, због чега нема осцилација у исказаном квалитету произведеног млека које му доставља млекара, односно да се налази његових анализа увек поклапају са налазима анализа извршених у млекарама, па нема одбитака на откупну цену. Према изјави овог произвођача то је последица сазнања млекара да овај произвођач врши самосталну контролу, те се млекара не усуђује да искаже другачије резултате анализе (записник бр. 5/0-02-416/07-34 од 3.12.2007. године).

Као један од проблема на који указују велики добављачи јесте и то што у циљу остваривања премија и стимулација државе произвођачи имају законску обавезу да о свом трошку изврше анализу у независној организацији, али с обзиром на уговорну клаузулу да је анализа млекара једина и коначна, такве спроведене анализе од стране млекара се не узимају у обзир. Такође, од стране једног од бивших «ИМЛЕК»-ових највећих добављача указано је да су у неизмењеним условима производње «ИМЛЕК»-ове фактуре достављене овом произвођачу исказивале резултате анализе са повећаним вредностима бактерија и соматских ћелија. Због чињенице да су у складу са уговором такве анализе сматране коначним овај произвођач је имао месечне одбитке у износу од 150 - 200 000 динара због наводне неисправности испорученог млека (записник бр. 5/0-02-416/07-32 од 4.12.2007. године). Од стране једног од већих произвођача из Бачког округа, који производи између 1500-2000 литара дневно, приликом узимања изјаве истакнут је проблем непостојања независне контроле квалитета млека. То, према изјави овог произвођача, оставља простор да млекара малим произвођачима исплати мању цену млека уз образложење да је то последица лошијег квалитета, а што није подложно провери. У прилог овој тврдњи наведени произвођач ставио је на увид овлашћеним лицима Комисије фактуре «Новосадске млекарне» за откуп млека које се односе на март, септембар и октобар 2007. године, а из којих се види умањивање откупне цене млека малим произвођачима по основу нижег квалитета млека и при чему је то умањење износило између 5 и 10 % (записник бр. 5/0-02-416/07-30 од 23.11.2007. године).

На основу утврђених чињеница у делу поступка који се односио на испитивање начина спровођења хемијских и микробиолошких анализа, Комисија је установила да постоје очигледне разлике у понашању млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» у односу према појединим добављачима када се ради о анализама испорученог млека. Различитим третманом примарних произвођача млека, који се огледа у томе што се највећим произвођачима, какав је «ПКБ», омогућава контролна анализа, док остали произвођачи ту могућност немају, млекарне чланице групе извршиле су радњу злоупотребе доминантног положаја применом неједнаких услова пословања на исте послове са различитим учесницима на тржишту из члана 18. став 2. тач. 3) Закона. Таквим понашањем доведени су у неповољнији положај они примарни произвођачи за које су лабораторијски налази млекара коначни, у поређењу са добављачима којима је уговором дато право на контролну анализу квалитета млека за које је овај поступак другачији. Одредба типског уговора према којој се лабораторијска анализа коју врше млекарне сматра коначном такође представља наметање неправедних услова пословања, чиме је учињена повреда одредбе члана 18. став 2. тач. 1) Закона.

Комисија је утврдила да је описаном праксом извршена дискриминација добављача што је омогућило групи млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» да обезбеде сигурну и трајну сарадњу са најјачим добављачем, који је бољим условима анализе квалитета млека демотивисан да мења постојећег, односно тражи новог купца и тиме стављен у повољнији положај од осталих примарних произвођача млека - конкурената. Тиме

је група млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» обезбедила сигурност у снабдевању сировим млеком, и везала за себе «ПКБ» као највећег произвођача млека у Републици Србији, ојачавајући тиме доминантан положај на тржишту откупа сировог млека и онемогућујући равноправност учесника на тржишту, што је један од основних циљева утврђених чланом 1. Закона.

3.3 Начин формирања откупне цене сировог млека

У спроведеном поступку Комисија је утврдила да су резултати хемијских и микробиолошких анализа најважнији параметар за одређивање цене испорученог сировог млека од стране млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» и да примарни произвођачи, због немогућности контроле резултата анализе, немају могућност утицаја на откупну цену.

Овлашћени представник «Новосадске млекаре» изјавио је (записник бр. 5/0-02-416/07-23 од 01.11.2007. године), између осталог, да ова млекара не врши преговоре са произвођачима млека, већ нуди одређену цену за откуп коју примарни произвођачи могу да прихвате или не. Као објашњење за начин формирања откупне цене наводи да су повећања откупне цене обухваћена редовним плановима који се сачињавају текуће године за наредну годину. Планове усваја Управни одбор «Новосадске млекаре», а у њиховој припреми учествује само менаџмент ове млекаре, тако да ни купци, ни добављачи немају никаквог утицаја на одређивање откупне цене сировог млека. Даље наводи да се промена откупне цене млека најчешће планира са применом од 1. септембра текуће године, јер је то моменат преласка са „старе“ на „нову“ храну, односно промена откупне цене млека зависи од промене цене инпута (промена цене сточне хране, промена односа понуде и потражње на тржишту, као и промена висине премије коју исплаћује држава). Извршени проценат повећања откупне цене од 13-15% са применом од 1. септембра 2007. године, већи је у односу на планирани проценат повећања Редовним планом за 2007. годину због суше и раста цене сточне хране, као и смањења учешћа државе у исплати премија. Процент повећања откупне цене који се планира Редовним планом подложен је променама и до сада је само повећаван.

Овлашћени представник «Млекаре Суботица» у изјави датој 01.11.2007. године (записник бр. 5/0-02-416/07-24) навео је да је уобичајена пракса да се разговара са произвођачима млека о откупној цени млека, са циљем сагледавања стања на тржишту и сагледавања потреба произвођача млека да се откупна цена повећа, те стога сматра да постоји утицај произвођача на откупну цену млека. Као пример наведени су разговори вођени 23.08.2007. године на иницијативу новооснованог Удружења одгајивача говеда Северне Војводине, када је директор «Млекаре Суботица» најавио повећање откупне цене млека са применом од 1. септембра, имајући у виду овогодишњу сушу, као и куповну могућност потрошача. Том приликом понуђена је откупна цена која је и примењена ценовником од 1. септембра 2007. године, односно утврђена је основна откупна цена у износу од 16,64 дин/л, за квалитет млека са процентом млечне масти од 3,7% и процентом протеина од 3,15%, што чини повећање од 2 динара у односу на цену која се примењивала ценовником од 01.04.2006. године. Уз нову основну откупну цену млека са применом од 01. септембра 2007. године произвођачима је исплаћиван и 1,5 динар по литри млека, као додатак за сушу. Поред поменутог састанка одржан је и други, на коме је договорено ново повећање откупне цене млека у износу од 18,20 дин/л, а са применом од 01.10.2007. године. Под „договореном ценом“, овлашћени представник «Млекаре Суботица» подразумева писмено обраћање свим својим добављачима - произвођачима млека којим се обавештавају о промени откупне цене млека од 01.10.2007. године. Након тога је одржан састанак са члановима Удружења, који су прихватили повећану

откупну цену млека. Сви остали произвођачи млека обавештени су о новој откупној цени млека на тај начин што им је упућен нови ценовник са датумом примене 01. октобар 2007. године, те с обзиром да су произвођачи наставили да испоручују млеко по новој цени, сматра се да су сагласни са новом откупном ценом млека. Појашњавајући начин формирања откупне цене сировог млека, овлашћено лице «Млекаре Суботица» навело је да се висина откупне цене млека утврђује тако што се прати кретање откупних цена млека на тржиштима Аустрије, Мађарске, Немачке и Хрватске, као и кретање откупних цена млека које нуде конкуренти на домаћем тржишту. Даље је у изјави наведено да пословна политика ове млекаре није одржавање састанака са произвођачима млека на којима ће се расправљати о нивоу откупне цене, као и о условима плаћања, већ се ови састанци одржавају како би се произвођачи млека додатно едуковали. Такође је прецизирао да се под редовним повећањем цена сматра повећање планирано у текућој години за наредну годину. Редовно повећање цена планира се у односу на целокупну ситуацију у протеклој години, а имајући у виду опште стање у пољопривреди (кретање откупне цене млека у прошлој години по месецима, стање залиха и стање на тржишту) и финансијске могућности саме млекаре. Даље је наведено да у оквиру групе млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», «Млекара Суботица» самостално одлучује о откупној цени млека и да послује независно у односу на остале чланице исте групе.

Овлашћени представник «ИМЛЕК»-а приликом давања изјаве овлашћеним лицима Комисије 01.11.2007. године (записник бр. 5/0-02-416/07-25) навео је да се цена млека формира на тржишту, с обзиром да не постоји правна регулатива за утврђивање цене. Навео је да «ИМЛЕК» утврђује цену у договору или уговором са сваким појединачним произвођачем млека – добављачем, а да се цена млека формира на основу 4 параметра: процента млечне масти, процента протеина, укупног броја микроорганизама у 1 мл млека и броја соматских ћелија у 1мл млека. Прецизирано је да договор са добављачима подразумева да «ИМЛЕК» понуди добављачима откупну цену и услове, а иста откупна цена важи за све добављаче. Овлашћени представник «ИМЛЕК»-а је изјавио да произвођач не може да утиче на промену већ одређене откупне цене млека дефинисане ценовником, међутим указао је да у ситуацијама када «ИМЛЕК»-ови добављачи нису задовољни понуђеном откупном ценом млека, «ИМЛЕК» бесплатно нуди едукацију произвођача након које је тај произвођач у могућности да смањи своје трошкове и да створи већу разлику између трошкова производње млека и цене коју добије за њега. Такође, након едукације постоји могућност да произвођач не смањи цену трошкова производње млека, већ да почне да производи млеко бољег квалитета на основу којег добија већу откупну цену. Изјавио је да је после разговора обављених 07.08.2007. године «ИМЛЕК» повећао откупну цену млека за око 2,5 дин/л, односно на 23 дин/л, а са применом ове нове цене се започело 01. септембра 2007. године. До тада је примењивана откупна цена млека екстра квалитета по ценовнику од 01. априла 2006. године која је износила је 21 дин/л. Овлашћени представник «ИМЛЕК»-а је изјавио да се на састанцима «ИМЛЕК»-а и његових добављача на којима је тема висина откупне цене млека, а који се најчешће дешавају у априлу и септембру сваке године, преговара о цени, другим условима пословања и проблемима пољопривредне производње, што резултира договором и потписивањем протокола. Том приликом је истакнуто да је након договора постигнутог 05.09.2007. године извршено ново повећање откупне цене млека са применом 01.10.2007. године које износи 25 дин/л за млеко екстра класе. Даље је наведено да је пословна политика која се тиче достизања одређених стандарда квалитета јединствена за све млекаре групе «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» и да се номинални износи откупне цене млека истог квалитета, на истом подручју разликују између млекара које припадају овој групи, што значи да «ИМЛЕК» формира цену независно од других чланица групе.

Комисија је прибавила изјаве и од примарних произвођача сировог млека, према којима они немају могућност да утичу на висину откупне цене. На питање овлашћених лица сваком појединачном произвођачу о висини откупне цене коју му плаћа млекара којој испоручују сирово млеко и класи млека које производи, утврђено је да произвођачи нису могли да кажу тачан износ откупне цене сировог млека за класу коју производе, већ су овлашћеним лицима Комисије презентовали фактуре које им достављају млекаре петнаест дана након испоруке и по којима се врши исплата откупљеног млека. На фактурама «ИМЛЕК»-а и «Новосадске млекаре» није наведена висина откупне цене, већ само обрачун за исплату на основу утврђених и у фактури приказаних параметара из ценовника и испоручених количина.

Након узимања изјаве од примарних произвођача, Комисија је, у циљу упознавања млекара против којих води поступак са утврђеним чињеницама, узела изјаву од овлашћених представника млекара «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» дана 26.12.2007. године.

Представник «Новосадске млекаре» је поновио (записник бр. 5/0-02-416/07-60) да ова млекара самостално утврђује откупну цену коју објављује у свом ценовнику и прослеђује откупним станицама, задругама и великим произвођачима – фармерима. Истакао је да на цену произвођачи не могу да утичу, те да након најаве откупне цене од стране млекаре, добављачима остаје могућност да се изјасне да ли ће по тој цени испоручивати млеко, с тим да остаје обавеза оних добављача који имају уговоре да наставе са испоруком, али да чак и они могу да откажу уговоре под условом да, уколико имају кредите, исплате кредит за који је «Новосадска млекара» била гарант или да им гарант буде неко други. Даље је изјавио да «Новосадска млекара» никада није слала позиве за састанак произвођачима око преговора о цени и условима откупа, а откупну цену одређује на основу постојеће цене, тржишне вредности инпута, односно раста тих трошкова и куповне моћи потрошача. Навео је да је након повећања откупне цене извршеног до 01. септембра 2007. године, она повећана још за 25%, те да је реч о непланским повећањима цена због дефицита млека на тржишту, суше и недостатка помоћи од стране државе. Изјашњавајући се око тога да ли «Новосадска млекара» млеко плаћа по различитој цени у различитим регионима, представник «Новосадске млекаре» је дао одговор да се од стране ове млекаре млеко откупљено у различитим регионима никада не плаћа у различитим износима за исти квалитет, сталност и количину. Изјавио је да у случају да се друга млекара појави на откупном подручју «Новосадске млекаре», у тој ситуацији она избегава ценовну утакмицу са тим другим млекарама. Додао је да на откупном подручју «Новосадске млекаре» делује преко 20 великих и малих млекара, као и да ни на једном подручју где мале млекаре нуде 1 до 2 динара више, «Новосадска млекара» не користи исти начин борбе да би придобила произвођаче на подручјима где млеко откупљује нека друга млекара.

Овлашћени представник «Млекаре Суботица» је изјавио (записник бр. 5/0-02-416/07-61) да је од јуна – јула месеца било евидентно да је сушна година. Због тога се морало одступити од уобичајене праксе, а то је да се не преговара са произвођачима млека, а ова пракса је установљена због присуства већег броја приватних млекара у откупном региону «Млекаре Суботица», као што су «Сомболед», «Млекара Сајан», «Чока» и др. Како је због суше требало предузети неке мере, то су на захтев примарних произвођача одржани преговори са њима о откупној цени. Том приликом је договорено да се цена не подиже одједном, већ да се подиже постепено у уговореним роковима од 1. септембра, 1. октобра, а последње повећање цена је извршено 1. децембра. Овлашћени представник «Млекаре Суботица» је изјавио да до сада није било потребе за значајнијим променама откупне цене, јер није дошло до осетнијег раста инпута, односно да су у 2005. и 2006. години извршене мање корекције откупне цене у

јесењем периоду, као и да је до промене цене у мањем износу дошло у априлу 2007. године. Навео је да «Млекара Суботица» има 4%-5% мањи откуп због суше, као и због појаве малих млекара на терену на којем је «Млекара Суботица» годинама уназад вршила откуп и инвестирала у инфраструктуру и развој примарних произвођача у свом откупном региону. У том региону мале млекарне дају веће откупне цене за 1-2 динара (а према његовом мишљењу откупне цене млека су већ нереално високе и више су него у било којој другој земљи у окружењу), при чему неке од тих малих млекара, као на пример млекара «Чока» и млекара «Сајан», производе само сир и јогурт. Навео је да «Млекара Суботица» не прави разлику у откупним ценама у различитим откупним регионима, односно да се млеко истог квалитета плаћа по истој цени у свим местима у којима «Млекара Суботица» врши откуп. Овлашћени представник «Млекарне Суботица» изјавио је да у откупним регионима где је присутна конкуренција која нуди већу откупну цену и «Млекара Суботица» понуди већу цену добављачима, али да у таквој ситуацији то повећање цена важи за све њене добављаче, а не само за добављаче у региону где постоји конкуренција.

Овлашћени представници «ИМЛЕК»-а приликом узимања изјаве дана 26.12.2007. године (записник бр. 5/0-02-416/07-62) су изјавили да «ИМЛЕК» има принцип преговора са појединим произвођачима и њиховим удружењима о начину формирања цене млека, начину испитивања млека, месту узорковања млека и сл. На коментар овлашћених лица Комисије да су примарни произвођачи од којих је узимана изјава навели да «ИМЛЕК»- не преговара о цени већ примењује систем «узми или остави», овлашћени представник «ИМЛЕК»- је изјавио да је у разговору са удружењима постигнут договор о висини цене и да се овај договор примењује на све произвођаче без обзира да ли су присуствовали договору или не. Даље је навео да се тако формиран ценовник примењује на све произвођаче јединствено на целокупном откупном подручју без обзира на величину фарме и без обзира на било какве потписане уговоре у смислу кредитне подршке за поједине произвођаче. Истакнуто је да је пословна политика «ИМЛЕК»-а, које се он строго придржава, да се млеко истог квалитета у свим регионима где «ИМЛЕК» откупљује млеко плаћа по истој цени, а разлике у исплати су последица стимулација за количину. Истакнуто је да се цена сировог млека формира тржишно, а да пракса показује да се цена и мења. «ИМЛЕК» као произвођач жели да плати што нижу цену, али се цена ипак коригује - с времена на време кооперанти «ИМЛЕК»-а траже повећање цена уз одређену аргументацију. Када су ти захтеви учестали и бројни, «ИМЛЕК» сазива састанак са њима на којем се преговара о повећању цена, уважавајући околности као што су повећање цене енергената и повећање цене хране и у тим преговорима се утврђује нова цена. Понашање «ИМЛЕК»-а у подручјима где постоји конкуренција објашњено је тиме да «ИМЛЕК» у том случају не реагује путем понуде веће цене, већ кроз логистику, понуду едукације и сл. Такође је истакнуто да је након доласка Салфорда на тржиште Србије, одабрана пословна политика инвестирања у развој «ИМЛЕК»-ових индустријских фармера, без жеље да се преотимају примарни произвођачи млека који су снабдевачи других млекара. У вези изјава примарних произвођача да су приметили да висина откупних цена варира у зависности од испоручених количина и то тако да се са повећањем испоручених количина млеко пребацује у нижу категорију квалитета, а тиме се смањује исплаћена цена, овлашћени представници «ИМЛЕК»-а су навели да циљ «ИМЛЕК»-а није да смањује откупне цене, већ да инсистира на квалитету, с обзиром на прихваћене стандарде, те да се не манипулише ценама и да се у просеку млеко плаћа више, јер се стимулише квалитет.

Комисија је на основу ценовника и фактура по којима су млекарне «ИМЛЕК», «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» исплаћивале откупљено млеко, достављеним Комисији дана 1. новембра 2007. године и 24. децембра 2007. године, извршила поређење ценовника са применом од 01.10.2007. године све три млекарне са фактурама по којима је млеко

исплаћивано примарним произвођачима у том периоду. Утврђено је да су ценовници сировог млека са применом од 01.10.2007. године идентични за «Новосадску млеку» и «ИМЛЕК», у погледу основне цене, параметара за хемијски квалитет, стимулације квалитета и дестимулације и у погледу вредности наведених параметара. Ценовници садрже и ставку која се односи на стимулацију за сталност количина и стимулацију за унапређење примарне производње, где није наведен номинални износ већ је наведено да ће ове стимулације „бити регулисане уговором“. Ценовник «Млекаре Суботица» је идентичан као и претходно наведени ценовници у делу који се односи на основну цену, хемијски квалитет и стимулацију квалитета, а разлика је у томе што су у ценовнику «Млекаре Суботица» прецизно наведени износи стимулација за сталност количина, а и износи за дестимулације су нешто другачији у односу на износе предвиђене ценовницима «Новосадске млеку» и «ИМЛЕКА». Такође, ценовник «Млекаре Суботица» има назначен номинални износ «додатка за сушу».

Анализом фактура за период 01.10. до 15.10. 2007. године, односно за период почетка примене нових ценовника, Комисија је утврдила да су различитим произвођачима исплаћивани различити износи за исти квалитет млека. Разлика у исплаћеној цени је у директном односу са испорученим количинама млека, тако да се за веће испоручене количине исплаћује већа цена. То значи да сваком појединачном добављачу млеку исплаћују различит износ, за који се не може тврдити да генерално представља откупну цену млека, већ је то откупна цена само за конкретног произвођача коме је по тој цени исплаћено откупљено млеко. Механизам обрачуна за исплату испорученог млека састоји се у томе да млеку изврши анализу откупљеног млека и утврђене вредности млечних масти и протеина множи са јединичним вредностима из ценовника за сваки од наведених параметара, томе додаје износ стимулације из ценовника за микробиолошку исправност која се утврђује микробиолошком анализом, а тако добијени збир претходног се множи са испорученом количином. На добијени износ се додају вредности стимулација, односно «ИМЛЕК» додаје стимулацију за сталност у износу од 2,20 динара, с тим да у периоду од 01.10. до 15.10.2007. године није исплаћивао додатну стимулацију (са исплатом додатне стимулације у фиксном износу од 4 динара «ИМЛЕК» је започео 01.11.2007. године), док је «Новосадска млеку» у наведеном периоду исплаћивала само стимулације на количину и стимулације за квалитет и није исплаћивала додатне стимулације (Комисија је располагала са 4 фактуре „Новосадске млеку» и утврђено је да је само Великом добављачу исплаћиван „додатак по литри“ у износу од 4 динара, са чијом исплатом је започето 01.11.2007. године, а на свим осталим фактурама је утврђена ставка „додатак зимски“ у износу од 1,5 динар који је исплаћиван у току септембра месеца). Млеку Суботица је давала стимулацију „због суше“ почев од 01. септембра 2007. године у износу од 1,5 динара по литри, а од 16. октобра 2007. године у износу од 4 динара по литри.

На основу упоређења ценовника и фактура за период у коме су се анализирали ценовници примењивали и узимајући у обзир начин обрачуна цене која се произвођачу исплаћује за испоручено млеко, утврђено је да примарни произвођач до момента добијања фактуре не може знати тачан износ који ће му бити исплаћен за испоручено млеко. С друге стране, ценовници и фактуре предвиђају одређене додатне стимулације, за количину, сталност, сушу и др, чији износ утиче у извесној мери на повећање цене која се исплаћује произвођачу за испоручено млеко, а чије трајање, како је Комисија утврдила, није ничим регулисано, те представља варијабилну категорију, о чијем почетку примене одлучује искључиво млеку и коју свакако не треба третирати као стални елемент откупне цене, јер она то јесте само када и док постоји. Наиме, смањење или укидање ових стимулација аутоматски води ка смањењу цене која се произвођачу исплаћује за испоручено сирово млеко, што оставља простор за манипулацију са ценама које се исплаћују примарним произвођачима за испоручено млеко.

Конкретно, то значи да не мора бити извршена промена основних цена млека наведених у ценовницима, нити јединичних вредности параметара чији се износ добија хемијском и микробиолошком анализом млека, већ до измене откупне цене која се стварно плаћа примарном произвођачу долази у случају смањења или укидања исплате стимулација због непостојања потребе за њиховом даљом исплатом, о чему одлучују само млекарe. Ово је нарочито потребно имати у виду, с обзиром да је утврђено да произвођачи не могу да утичу на висину откупне цене млека и учешће појединачних параметара у формирању цене млека.

Иако је Комисија утврдила да млекарe за обрачун исплате испорученог млека од стране различитих добављача користе исте параметре, уочена је разлика у висини цене која се исплаћује различитим добављачима за исту категорију сировог млека. Наиме, цена која се исплаћује примарном произвођачу за испоручено млеко може се сматрати откупном ценом, али само за тог конкретног произвођача коме је по тој цени исплаћено млеко, и само за конкретан обрачунски период (по откупној листи/фактури), јер откупна цена зависи од резултата анализе и укупне количине испорученог млека, као и различитих врста стимулација које се примењују у одређеном периоду.

Испитујући могућност утицаја примарних произвођача на висину откупне цене, Комисија је утврдила на основу изјава примарних произвођача и овлашћених представника млекара да не постоји могућност кориговања откупне цене из ценовника. Стога Комисија сматра да се не може прихватити изјава овлашћеног представника «Млекарe Суботица» дата 01.11.2007. године да након достављања новог ценовника, наставак испоруке сировог млека од стране произвођача аутоматски представља његову сагласност са том ценом, с обзиром да је у току поступка утврђено да примарни произвођачи немају могућност утицаја на висину откупне цене, те њихова „сагласност“ проистиче из објективне немогућности утицаја на накнадну промену откупне цене о којој су путем ценовника обавештени. Даља потврда немогућности утицаја примарних произвођача на висину откупне цене сировог млека из ценовника проистиче из изјаве овлашћеног представника «ИМЛЕК»-а од 01.11.2007. године према којој «ИМЛЕК» незадовољство примарних произвођача одређеном ценом „амортизује“ кроз њихову едукацију и оспособљавање да повећају сопствени приход.

Млекарe «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» намећу неправедне услове пословања својим добављачима условљавајући произвођаче сировог млека да прихвате наметнуте услове у погледу коначности резултата добијених вршењем хемијских и микробиолошких анализа од стране самих млекара, а што је неопходно посматрати у контексту значаја ових анализа код одређивања износа који се исплаћује произвођачима за испоручено сирово млеко, као и условљавањем прихватања висине откупне цене утврђене од стране млекара. Описаним радњама учињена је повреда одредбе члана 18. став 1. тач. 1) Закона.

Комисија је става да је потребно да млекарe сачине ценовнике којима би одредиле тачан номиналан износ откупне цене за сваку категорију квалитета млека појединачно, односно износ откупне цене за екстра, прву и другу класу млека. То подразумева да је потребно прецизирати и услове исказане у распонима одређених параметара за сврставање млека у одређену класу. Овако одређена цена би се множила са испорученим количинама, што ће опет водити разлици у цени која се исплаћује различитим добављачима, али ће у том случају произвођачи унапред знати колико износи откупна цена по класама млека, односно унапред ће знати на колико прихода могу да рачунају у зависности од количине сировог млека коју производе и испоручују. Млекарe могу ценовницима предвидети износе стимулација и по другим основима (нпр. за сталност испоруке, за количину) али основи исплате стимулација,

њихова висина и трајање морају бити унапред познати произвођачу и морају се примењивати подједнако према свим произвођачима. Овако утврђени ценовници би омогућили произвођачу да боље планира своју производњу и пословање, поспешили улагање у процес производње млека и побољшање исхране јуница, како би се постигао прелазак у вишу ценовну групу и остварио већи приход.

Комисија се у току поступка није бавила висином основних, односно откупних цена сировог млека и утврђивањем да ли су оне формиране на економски оправданом нивоу. Потребно је, ипак, указати да је Комисија располагала калкулацијом цена који је сачинио независни инострани експерт у сарадњи са представницима Удружења произвођача млека мачванског региона „Подриње“, Шабац. Према тој калкулацији од 24.12.2007. године, урађеној за фарму од 28 крава и сопственим површинама засејаним кукурузном културом на површини од 15ha и производњи млека од 7.000 литара по крави на годишњем нивоу, тренутни трошкови производње износе око 0,44 евра/л. Сличне прорачуне доставило је Удружење одгајивача говеда северне Војводине. Према калкулацији овог удружења трошкови производње су око 33 динара/л што је приближно претходно наведеном износу. Откупна цена коју млекаре «ИМЛЕК» «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» исплаћују примарним произвођачима значајно заостаје за висином трошкова производње сировог млека израчунатом од стране независног експерта и удружења произвођача, и то између 20% и 40%. Комисија је утврдила да мање млекаре, са много слабијом тржишном позицијом у поређењу са позицијом групе млекура «ИМЛЕК» «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица», као што су «Полимарк», «Шабачка млекура», «Границе Младеновац», нуде већу цену откупљивачима.

4. ПОСЛЕДИЦЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ ДОМИНАНТНОГ ПОЛОЖАЈА

Комисија је у спроведеном поступку утврдила да млекаре «ИМЛЕК» «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» имају доминантан положај на тржишту откупа млека од стране млекура на територији Републике Србије. Млекаре «ИМЛЕК» «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» злоупотребљавају доминантан положај наметањем неправедних услова пословања, а пре свега обавезом прихватања коначности резултата хемијских и микробиолошких анализа и у вези са тим утврђивањем висине откупне цене сировог млека. Група млекура «ИМЛЕК», «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» везују добављаче уговорним условима, посебно отежаним условима једностраног раскида уговора од стране добављача, као и обавезом испоруке целокупне произведене количине млека млекари која је произвођачу доделила јунице или преузела јемство за кредитну обавезу добављача. Везујући примарне произвођаче за себе на описани начин млекаре «ИМЛЕК», «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» онемогућавају улазак нових конкурената и јачање постојеће конкуренције на тржишту откупа млека.

Релевантно тржиште откупа млека одликује се изразитом неравнотежом у економској снази највећег откупљивача млека, групе млекура «ИМЛЕК», «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица», с једне стране, и примарних произвођача млека, с друге стране, који су сви мале економске снаге и појединачно слаби конкуренти, јер је њихов удео у укупној испоруци млека откупљивачима занемарљив. Комисија је утврдила да група млекура «ИМЛЕК» «Новосадска млекура» и «Млекура Суботица» користи позицију доминантног купца приликом утврђивања цене, услова и начина пословања на тржишту откупа сировог млека

како би за себе остварила виши профит, везала произвођаче, ограничила постојећу конкуренцију и онемогућила улазак нових конкурената. Позиција и снага доминантног купца у преговорима око цене и услова откупа је од пресудног значаја, која обезбеђује групи млекара «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» да условљава примарне произвођаче понудом откупа типа "узми или остави", под претњом обустављања откупа.

Уговорно везивање примарних произвођача на дужи временски период за доминантног учесника на тржишту има за последицу зависност произвођача од доминантног купца у циљу економског опстанка, због чега је обим и начин производње прилагођен захтевима доминантног, а у многим случајевима, искључивог откупљивача. На тај начин група млекара «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица», онемогућује примарним произвођачима да понуде млеко постојећим, односно потенцијалним конкурентима, чиме се спречава јачање конкуренције на тржишту откупа сировог млека.

Немогућност примарних произвођача да преговарају и утичу на висину цене и услова откупа са млекарама групе «ИМЛЕК» «Новосадска млекара» и «Млекара Суботица» изазива штетне последице на стање тржишта примарне производње млека, будући да обесхрабрује примарног произвођача да улаже у квалитетнију исхрану стоке, проширење производње и сл.

Ценећи и осталу расположиву документацију, наводе и доказе, Комисија је оценила да исти битно не утичу на доношење другачије одлуке у овој управној ствари.

На основу наведеног, одлучено је као у диспозитиву.

Поука о правном леку:

Ово решење је коначно у управном поступку.

Против овог решења може се покренути управни спор тужбом која се подноси Врховном суду Србије, у року од 30 дана од дана пријема решења.

Достављено:

- АД ИМЛЕК, Индустијско насеље бб, Падинска скела, Београд;
- АД Млекара Суботица, Толминска бр. 10, Суботица;
- Архиви

ПРЕДСЕДНИК САВЕТА

Проф. др Дијана Марковић Бајаловић